

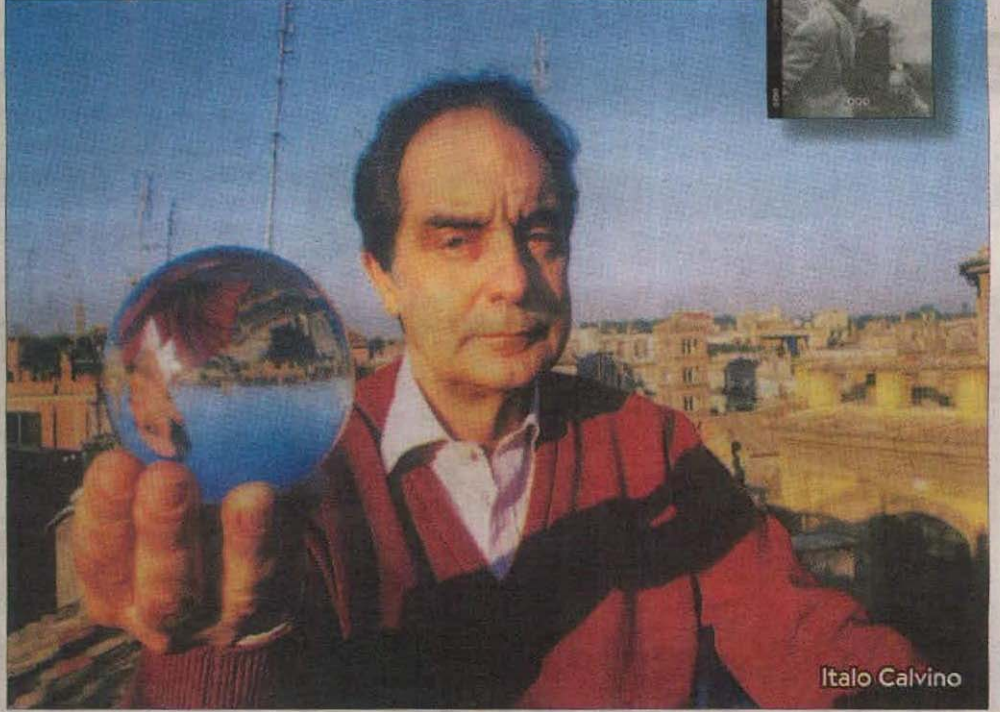
Calvino'nun Amerikası

"Amerika'da Bir İyimser" isimli kitabında, bir Akdenizli ve yabancı olarak ABD'nin uzak ve yakın geçmişi ile 1960'taki hâlini, gözlemleri ve yorumlarıyla anlatıyor Italo Calvino.

ALİ BULUNMAZ

alibulunmaz@cumhuriyet.com.tr

Italo Calvino biyografilerinde gözümüze pek çarpmayan ama yazarın poetikasının kavşaklarından olan bir tarih aralığı var: Kasım 1959-Mayıs 1960. Yazarın bu tarihlerde gerçekleştirdiği seyahatle ABD'ye açtığı geniş parantez, sonradan "hafiflik", "kesinlik", "hızlılık", "çokluk" ve "görünürlük" diye kavramlaştırdığı, ölümünün ardından yayımlanan ve 1985-1986 arası gidip veremediği konferansların metninin bulunduğu Amerika Dersleri isimli kitabında yer alan çözümlemelere esin kaynağı oluyor. Özellikle muğlaklıktan ve gizemden uzak New York, Calvino için ABD'nin âdeta bir maketi.

Belli başlı kent ve eyaletlerdeki gezisini tam bir huzur olarak niteleyen Calvino, ABD'de yazarlarla, işadamlarıyla ve Martin Luther King gibi aktivistlerle tanışır; Mayıs 1960'ta İtalya'ya döndükten sonra bu gezinin kendisinde bıraktığı izleri, aslında hiç niyeti yokken kaleme almaya başlar ve böylece Amerika'da Bir İyimser doğar. Yolculuğun bir deneyim olduğunu söyleyen; (Görünmez Kentler'de karşımıza çıktığı üzere) hikâye yaratıcısı ve anlatıcısı, denemeci, tarih meraklısı olan Calvino, bu deneyimin yazıya geçirilme çağrısı karşısında çaresiz kalır bir bakıma.

TANRI-ŞEYTAN KARŞITLIĞI

Calvino, ABD için "didiştığım" ve "uzaktaki bir sevgili" diyor. Bu öyle bir aşk ki yazarı sınıksız kavrayıp sonra bırakırken ona, Avrupa ile ABD'yi "Hangisi daha Amerikan?" sorusu etrafında karşılaştırma ihtiyacı hissettiriyor; topladığı

Amerikan imgelerini Avrupa'ninkilerin yerine koyuyor.

Kültürel gezintisi Calvino'ya en başta, ABD'de yaşamayı seçen yabancıların, paranın her şeyden önce geldiği ve insanın değerinin rekabete indirildiği oyunun kurallarını kabullendiğini gösteriyor. Calvino, yeni kıtanın sunduğu yeni yaşamın temel ilkesini, bir yazar olarak ve bir işadamlarının bakış açısıyla gözlemliyor.

Yazar, ülkeye yerleşen Avrupalıların geleneklerinin biçim değiştirdiğinden bahsederken ABD'de hüküm süren bir alışkanlığı hatırlatıyor: "Amerika her zaman mutlak kendilikleriyle düşünmeye çalışıyor, o kendilikler para ya da başarı olsun; gerçeği devrim olduğu halde, antitezden yani Tanrı-Şeytan karşıtlığından ötesini anlamıyor."

Gözünü kör etmeyen veya onu sersemletmeyen ama hayli etkileyen ABD'deki hoyratlığın rahatsız ediciliği, garip bir biçimde Calvino için moral yükselten tecrübe hâline geliyor. Yazar, o yıllarda yerden yere vurulan "kitle kültürünü" ve "kültür endüstrisini" peşinen kötülemediği gibi filizlenen bu gerçeğin, insana ne kattığını ve ondan ne götürdüğünü sorgulayıp ABD'nin o dönemki asıl açmazının "dünya sorunlarını kavrama zayıflığı" olduğu sonucuna varıyor.

OTOPARK RENKLİ ÜLKE

Calvino, iç içe geçmiş farklı birkaç Amerika görüyor; çatı aynı kalmasına rağmen ayrıntı ve yaşantıdaki başkalaşım, ona henüz tam anlamıyla Amerikanlaşmamış coğrafyalar bulunduğunu

hissettiriyor: Otopark renkli (mavi-gri-pembe-açık yeşil karışımı) ABD, endüstri ile kırsallığın bileşimi.

"ABD artık sınıfsız bir toplum" gibi bir iddiayla belirginleşen Amerikan iyimserliğinin üstünde duran Calvino, gerçeğin hiç de böyle olmadığını fark ediyor; üretim ve tüketim cenneti şeklinde sunulup pazarlanan ülkede, zenginlikten pay alamayan "kızıl-kahverengi tuğlalı evlerin oluşturduğu ve otoyolların etrafından dolandığı mahallelerde kümelenen kalabalık bir kitle" bulunduğunu söylüyor. Böyle baktığımızda Calvino'nun izlerini takip ettiği, yakın geçmişin ekonomik krizlerinin ve ırk ayrımcılıklarının rüzgârını o tarihlerde hâlâ ensesinde hissedilen ABD'nin baş aktörleri ise göçmenler: Göç sürecinin geri döndürülemezliğinin, zahmet ile acıdan oluşan Amerika'da derin biçimde kök saldığını ve bunun da tekdüze yaşama belli belirsiz bir hareket kattığını gözlemliyor yazar.

"Söze sığmayan şeylerle, dile getirmesi güç bayağılıklarıyla dolu; geleceği düşünmeyi bilmeyen, yine de hepimizin geleceğinin geniş bir bölümünü içinde barındırıyor" dediği ABD'nin, uzak ve yakın geçmişi ile 1960'taki hâlini bir Akdenizli ve yabancı olarak gözlemleri ve yorumlarıyla anlatıyor Calvino. Kendisine aktarılan ABD imgesiyle bizzat yerinde gördüğü Amerikan imgesini karşılaştırma imkânı bulup bunu yazıya döküyor. ■

Amerika'da Bir İyimser / Italo Calvino
/ Çeviren: Neyyire Gül Işık / Yapı Kredi Yayınları / 208 s.